

Abstract: The perfect aesthetic appearance of the mouth is expressed first and foremost with the help of a beautiful, pearly smile, which in its essence is synonymous with beauty as a universal image and which requires balanced proportions, while at the same time constantly awakening a state of pleasant feelings. The aesthetic components of a smile imply an insight into the essence of harmony and beauty of the face in order to highlight the geometric shape of the face as well as the various ethnic variations. Aesthetic dentistry is based on psychological knowledge as it is defined as a set of procedures for creating harmony between the facial features of the face and the mouth.

Keywords: aesthetic dentistry; hierarchy of perceptions; smile psychology; smile anatomy.

1. Въведение в проблематиката за красотата на усмивката и философията на естетичната стоматология

Днес концепцията за красотата на човека е феномен, присъстващ в телевизията, филмите и печатните медии.

От времето на Платон красотата е вечна и безотносителна идея, постижима единствено в прехода от физическа към духовна красота (Платон 1982: 142–144).

Естествената красота например е красота на жизнеността и енергичността. Духовната красота отива една стъпка по-напред, включва естествената красота, но идва от сърцето и вдъхва уважение и възхищение у околните.

* **Томе Тасевски** – докторант на катедра Психология, Философски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, e-mail: drtomtasevski@edg.mk

„Истинската привлекателност е недостижима без вътрешна красота, която е резултат от добро духовно и физическо здраве“ (Okada 2017: 37).

До 18 век интелектуалните представи за човешкото същество са доминирани от догмата, че красивите хора са добри, а грозните – лоши (основните културни последици на морфопсихологията). Адорно изтъква този момент с твърдението си, че красотата „не е платонично чисто начало“, красотата става красота, когато плашещото става грозно; тя е своего рода „магия над магията“ (Адорно 2002: 78–83).

Устата, а заедно с нея и очите, са най-експресивните белези на всяка личност. Съвършеният естетически вид на устата се изразява преди всичко с помощта на прекрасната, перлена усмивка, която по своята същност е синоним на красотата като универсална представа и която изисква балансиращи пропорции, като в същото време постоянно буди приятни чувства.

Многобройни са философите, писателите, поетите, които се присъединяват към това гледище. Изобразителното изкуство също не успява да избяга от тази догма: представата за вътрешния мир на човека става мания за портретистите, започвайки още от епохата на Ренесанса. Ефектите от тази теория стават дори още по-трайни, тъй като пароксизмът се постига и чрез расовите теории. Даже в наше време физическите характеристики на добрия човек се уточняват автоматично, като той се диференцира от другите раси, които негласно се считат за по-низши.

Усмивката е една от най-специфичните характеристики на лицето и най-комплексно изразява характера на личността. Тя е атрибут с универсално значение и сила във всички цивилизационни култури.

Красивата усмивка може да озари човешкото лице, докато непривлекателната е в състояние да отклони погледа от него. Светлата и красива усмивка придава по-младежки вид, но по-важното е, че оказва влияние върху личната самооценка и самочувствието на човек. Усмивката оставя желаното впечатление. Началните възприятия за някого се формират още в първите секунди и се основават главно на преживените емоции. Според Хайдегер „всичко е преживяване“

(Хайдегер 1999: 161). Именно усмивката е тази, която най-силно повлиява емоциите на човека. И обратното, отсъствието на усмивка има мощно отрицателно въздействие върху преживяванията при междуличностната комуникация. Усмиввайки се, ние създаваме желаното впечатление у околните за самите себе си.

По силата на тези аргументи можем да кажем, че усмивката е винаги във фокуса на вниманието и се счита за най-истинното отражение на личността. В социалните науки се утвърждава постановката, че онези, които се смеят повече, се считат за по-уверени и по-привлекателни хора (Сер 2005: 151–203).

Всъщност не единствено хубавата усмивка се свързва със смеха. Красивите и атрактивни зъби са онези атрибути, които карат хората да се смеят. Те са особено характерен компонент на лицето и не могат да останат незабелязани.

2. Значение на теорията за йерархията на възприятията за психологическия анализ на усмивката

Изключителен принос за съвременното психологическо разбиране на въпроса за възприятието има немският учен Херман Хелмхолц (Минчев 2006: 84). Той (1863) изучава механизма за формиране на зрителния и слуховия образ. Основополагащо значение имат трудовете му „Физиологическа оптика“ и „Физиологическа акустика“, в които се обосновава теорията за йерархията на възприятията, или „учението за водещия сетивен орган“.

Хелмхолц и неговите последователи гешалтпсихолози констатираха, че възприятието не може да се получи от простото сумиране на усещанията и го обявяват за качествено нов психичен елемент. В рамките на гешалтпсихологията експерименталното изследване на възприятието е свързано с теоретическото му структурно и феноменологично разбиране. Този подход на изследване на възприятието като цялостен структуриран образ открива нови перспективи пред психологията. Възприятието не изчерпва индивидуалните психични прояви изобщо. Чрез възприятията се реализира индивидуалното познаване. Възприятието е във връзка с емоциите. Докато възприятието е свързано с познаването на обектите, то емоциите изразяват отношението на индивида към тези обекти, преди да са го засегнали

непосредствено или дори без да го засягат. В основата на реализацията на възприятията лежи механизмът на субективното отражение (Минчев 2006: 87–92).

Ето защо изучаването на универсалните закони за *психология на усмивката* и за *красотата на лицата* стават обект на интерпретации в многобройни международни публикации. Липсата на подходящи изображения за обяснение на положителните аспекти на тези закони, както и очевидните им ограничения, наложиха необходимостта, типизацията и класификацията на различните видове усмивки да се извършват с помощта на реални лица от страниците на списанията. Това са предимно реални изображения (*събирани от личния ми архив и от интернет*) на стотици знаменитости от противоположния пол, избрани според прецизни етногеометрични критерии, както и поради тяхната атрактивност. Те се задават като еталони (примери, извадки) и като модели за задоволително позоваване на различните лицеви биотипове на нашите пациенти. С тяхна помощ се илюстрират и обясняват различните методи и процедури за лечение и се предлагат подходящи решения при създаването и моделирането на усмивката според възможностите на естетичната стоматология.

Естетичната дентална медицина е една от най-обширните области на съвременната стоматология. Постигането на нейните цели изисква познания от сферата на няколко специалности – *терапевтична стоматология; орална хирургия; ортодонтия; ортопедична стоматология; парадонтология и имплантология*.

3. Психологически измерения на усмивката в естетичната дентална медицина

Естетичната дентална медицина се основава на психологически знания, тъй като се определя като набор от процедури за създаване на хармония между лицевите характеристики и устата, структурата и формата на венеца, цвета на зъбите, ъглите, които се образуват между режещите ръбове на зъбите и тези на гингивата, наклоните, формата и размера на зъбите. В този процес естетичният стоматолог следва да има знания, умения и нагласа за ефективно слушане и за интерпретиране на нуждите на пациентите, като провежда клиничен анализ, диагностика и лечение.

В психология на възприятието има доказателства, че привлекателни са онези лица, при които съществува хармония между отделните компоненти на лицето, геометричните му черти и усмивката. Тогава се получава универсален модел за повечето типове и усмивки, резултат от множество научни изследвания. Тези модели са полезни в практиката, защото могат да се прилагат широко при пациенти, с които лекарят е в ежедневен контакт.

Символиката на усмивката, нейното дефиниране, търсенето на синонимни значения, етимологическата подкладка, лицевата експресия като физиономия (*основният текст за „физиономия“, който се приписва на Аристотел или на неговата школа, е основан върху мистичния постулат, че съществува взаимосвързаност между душата и тялото, която го е формирала*), са основните гледища, от които тръгва естетичният стоматолог.

В теориите на:

- Бенджамин д'Булон, първият, който наистина подхожда към изследването на човешките изрази по рационален начин с неговите експерименти за електризиране на лицевите мускули;

- Дарвин, който смята, че изразът, който лицето придобива в резултат на емоции, е универсален и вроден;

- Екман, който се интересува от онзи универсален характер на лицевото изражение по отношение на човешките чувства и тяхното разпознаване при различни етнически и културни групи, са заложените основите на теоретичните възгледи от психология на усмивката, които имат фундаментално значение в практиката на естетичния стоматолог.

Аристотел смята, че „душата е извор на изражението. Тя привежда мускулите в игра придава и характерни очертания. Усмивката отразява образа на нашите страсти по лицето“ (Аристотел 2018: 353).

Изследването на мускулите, на физиономията (лицевата анатомия) или електризациите могат да бъдат измерени, количествено определени и класифицирани точно толкова, колкото и психологическите аспекти (емоциите) и начинът на поведение на личността.

Ако искаме прецизно да дефинираме усмивката, ще се изправим пред един забележителен парадокс: това е концепция, която

изглежда универсална, почти естествена, но в действителност тя е недосегаема и не се поддава на никакъв обикновен описателен тест.

В контекста на естетичната стоматология е важно уточнението, че усмивката не може да бъде създадена по калъп и следователно трябва да бъде балансирана със специалните нужди на всеки отделен пациент. В същото време както гингивалната, така и денталната естетика работят ръка за ръка, когато става въпрос за осигуряване на хармонизирана и балансирана усмивка.

Анатомията на усмивката като неразделна част от стоматологията включва задълбочено изследване на всички елементи на оралната област. Без значение колко привлекателни изглеждат зъбите сами по себе си, цялостното впечатление няма да бъде естетично издържано, ако в него не се впишат пространствено и останалите лицеви структури.

Психологичните компоненти на усмивката предполагат проникване в същността на хармонията и красотата на лицето, за да се открие геометричната форма на лицето, както и различните етнически вариации. Естетичната стоматология предлага много възможности и решения, които осигуряват промяна на усмивката с помощта на различни техники, прилагани в областта на зъбите и венците във връзка със създаването на перфектна усмивка.

Естетичната дентална медицина е едновременно изкуство и наука, а художниците (зъболекарят и зъботехникът) са тези, които осъществяват осезаемата промяна на усмивката чрез различни техники, прилагани към зъбите и венците. За да създаде нова или да се обнови красивата усмивка, стоматологът трябва да притежава и психологически умения и способности.

Подходяща аналогия за термина „усмивка“ е *понятието за картина* – устните при усмивката са рамката на картината, венците се превръщат в платно, а зъбите представляват самото изображение.

Извършвайки манипулации с конфигурацията, размера и цвета на зъбите, новите козметични стоматолози се занимават с тайните на азбуката на усмивката, създавайки дискретни ефекти на зъбите и усмивката, които оказват голямо влияние върху другите хора, защото не се забелязват съзнателно.

В естетичната стоматология специалистът използва тези психологически умения, точно както и художникът използва линиите и цветовете, които са част от цялата картина.

Дизайнът на усмивката е процес, който включва координирано сътрудничество между естетичната чувствителност, клиничното въображение, креативността и техническите умения на практикуващия. Впрочем, естетическият резултат зависи от хармоничната интеграция на базисните естетически критерии с усмивката, но и от характера и психологическия профил на самата личност. Допълнителните критерии, които трябва да бъдат взети под внимание, са вариациите във формата на зъба, позиционирането на зъбите в зъбната редица, относителната дължина на коронката и цветът на зъбите.

От психологическа гледна точка човек, който се усмихва, е по-надежден, отколкото човек, който е или намръщен, или е с неутрално изражение. Негативните настроения карат мозъка да премине към режим на защита, отключващ страх. В състояние на страх личността няма възможност да работи пълноценно. Дозата усмивки помага на субекта да бъде по-продуктивен и креативен.

4. Заключителни тези

В съвременната ера естетичният стоматолог има нелеката задача да проследи не само медицинските и дентологичните данни за своите пациенти, но да се съобрази с техните емоционални желания, надежди и очаквания.

Тези емоционално-психологически фактори могат да променят цялостния подход към определен план за лечение.

Ключът за това се крие в добрата комуникация между зъболекаря и пациента. Ако е налице добра комуникация, то съществува по-голяма възможност пациентът да приеме съветите на стоматолога за това каква процедура би била най-подходяща за него.

БИБЛИОГРАФИЯ BIBLIOGRAPHY

1. Адорно, Т. 2002: Адорно, Т. Естетическа теория. София. // **Adorno, T. 2002: Adorno, T. Esteticheska teoriya. Sofia.**

2. **Аристотел 2018:** Аристотел. Съчинения в шест тома. Том 2: За душата – част 4. София: Захарий Стоянов. // **Aristotel 2018:** Aristotel Sachinenia v shest toma. Tom 2: Za dushata – chast 4. Sofia: Zahariy Stoyanov.
3. **Минчев, Б. 2006:** Минчев, Б. Обща психология. София. // **Minchev, B. 2006:** Minchev, B. Obshta psihologiya. Sofia.
4. **Платон 1982:** Платон. Пирът. В: Платон, Избрани диалози. София. // **Platon 1982:** Platon. Pirat. V: Platon, Izbrani dialozi. Sofia.
5. **Сер, М. 2005:** Сер, М. Петте сетива. Философия на смесените тела. София. // **Ser, M. 2005:** Ser, M. Pette setiva. Filosofia na smesenite tela. Sofia.
6. **Хайдегер, М. 1999:** Хайдегер, М. Началото на художествената творба. В: Хайдегер, М. Същности. София. // **Haydeger, M. 1999:** Haydeger, M. Nachaloto na hudozhestvenata tvorba. V: Haydeger, M. Sashtnosti. Sofia.
7. **Okada, M. 2017:** Okada, M. Health and the new civilization. Viena.